Vlaanderen
is zorgzaam en
gezond samenleven

LEIDRAAD OPENWATERZWEMMEN

Leidraad voor lokale besturen bij het creëren en exploiteren van vrije zwemzones

DEPARTEMENT
ZORG

departementzorg.be

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever
Karine Moykens
Secretaris-generaal
Departement Zorg
Simon Bolivarlaan 17, 1000 Brussel
www.departementzorg.be

Samenstelling
Departement Zorg
Afdeling Preventief Gezondheidsbeleid

De leidraad kwam tot stand in samenwerking met een stuurgroep, bestaande uit de volgende organisaties: Departement Zorg, Departement Omgeving, De Vlaamse Milieumaatschappij, Sport Vlaanderen, De Vlaamse Waterweg, Netwerk Lokaal Sportbeleid, Sweco en Envicas.

Productcoördinatie en vormgeving
Afdeling Communicatie en IT - Team Communicatie

Depotnummer
D/2026/3241/420

Uitgave
November 2026

INHOUD

1 INLEIDING OPENWATERZWEMMEN 4
1.1 Doel en doelgroep van deze leidraad 4
1.2 Types openwaterzwemmen 5
1.3 De vrije zwemzone 6
1.4 Waarom meer inzetten op openwaterzwemzones? 6

2 PLAATSBEPALING 7
2.1 Stappenplan plaatsbepaling 7
2.1.1 Stap 1: Verkenning mogelijke locaties 8
2.1.2 Stap 2: Samenstelling werkgroep 8
2.1.3 Stap 3: Screening plaatsbepaling 8
2.1.4 Stap 4: Afstemming met de waterbeheerder 9
2.1.5 Stap 5: Gemotiveerde beslissing voor een vrije zwemzone 9
2.2 Organisatie en overleg 9

3 EXPLOITATIE 10
3.1 Stappenplan exploitatie 10
3.1.1 Stap 1: Aanduiding potentiële vrije zwemzone 10
3.1.2 Stap 2: Melding klasse 3 10
3.1.3 Stap 3: Risicobeoordeling en maatregelen 11
3.1.4 Stap 4: Goedkeuring risicobeoordeling 11
3.1.5 Stap 5: Exploitatie, communicatie en evaluatie 11
3.2 Risicobeoordeling 12
3.2.1 Risicobeoordeling als instrument 12
3.2.2 Identificatie risico's en maatregelen 14
3.3 Communicatie 19
3.3.1 Communicatie ter plaatse 19
3.3.2 Overige communicatie 21

4 NUTTIGE LINKS 23

5 CONTACT 23

1 INLEIDING OPENWATERZWEMMEN

1.1 DOEL EN DOELGROEP VAN DEZE LEIDRAAD

Deze leidraad ondersteunt lokale besturen en exploitanten die een plek voor openwaterzwemmen willen aanbieden. De leidraad verduidelijkt welke vormen van openwaterzwemmen mogelijk zijn, welke voorwaarden van toepassing zijn en welke stappen nodig zijn om een locatie aan te duiden en te exploiteren.

De leidraad richt zich in de eerste plaats tot:

> **Lokale besturen** die een mogelijke locatie voor een vrije zwemzone willen onderzoeken en aanduiden;
> **Exploitanten** die een vrije zwemzone of open zwemgelegenheid willen exploiteren;
> **Andere betrokken partijen**, zoals waterbeheerders, hulpdiensten en deskundigen, die ondersteuning bieden bij de voorbereiding of exploitatie.

De leidraad biedt ondersteuning bij:

> Het verkennen van **mogelijke openwaterzwemlocaties**;
  - Het **aanduiden** van een potentiële vrije zwemzone door het lokaal bestuur;
  - Het **melden** van de exploitatie;
> Het opstellen van een **risicobeoordeling**;
> Het bepalen van **maatregelen** rond veiligheid, waterkwaliteit, hygiëne en communicatie;
> De **opvolging**, evaluatie en bijsturing van de exploitatie.

Het document '**Screening plaatsbepaling**' (zie bijlage 1) is het praktische werkdocument waarmee lokale besturen de relevante informatie over een mogelijke openwaterzwemlocatie kunnen verzamelen en structureren. De ingevulde screening ondersteunt het lokaal bestuur bij het nemen van een gemotiveerde beslissing en vormt belangrijke input voor de latere risicobeoordeling.

Deze leidraad focust in hoofdzaak op vrije zwemzones en open zwemgelegenheden. Waar relevant wordt ook ingegaan op zones voor waterrecreatie en evenementen rond openwaterzwemmen. Zo wordt duidelijk welk type het best aansluit bij de beoogde activiteit en welke voorwaarden daarbij horen.

Afbakening

Deze leidraad behandelt het zogenaamde 'allemansrecht' voor openwaterzwemmen niet. De bepalingen en toepassingen hiervan komen bijgevolg niet aan bod in dit document.

1.2 TYPES OPENWATERZWEMMEN

Openwaterzwemmen kan op verschillende manieren worden aangeboden. De voorwaarden die van toepassing zijn verschillen naargelang het type zwemlocatie of activiteit. De voorwaarden voor open zwemgelegenheden, zones voor waterrecreatie en vrije zwemzones zijn opgenomen in het Vlaams Reglement betreffende de Milieuvergunning (VLAREM) II afdeling 5.32.8.
Onderstaand overzicht helpt om de verschillende vormen van elkaar te onderscheiden.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende types openwaterzwemmen

Type	Omschrijving	Belangrijkste onderscheid	Regelgeving
Open zwemgelegenheid	Een vijver, meer of niet-openbare waterloop, met uitzondering van de zeebadzones, waar kan gezwommen worden onder toezicht.	> Tijdens de openingsuren is toezicht door redders voorzien. > De exploitant doet een klasse 3-melding en beschikt over een goedgekeurde risicobeoordeling. > De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) staat in voor de bemonstering van de waterkwaliteit.	Subafdeling 5.32.8.4. Onderafdeling 5.32.8.4.2.
Zone voor waterrecreatie	Een vijver, meer, of niet-openbare waterloop, met uitzondering van de zeebadzones, waar één of meer watergebonden activiteiten worden beoefend: duiken, surfen, waterskiën en langeafstandszwemmen.	> In een **lange afstands-zwemzone** wordt in clubverband gezwommen. > Toezicht door redders wordt voorzien door de exploitant (zwemclub of federatie). > De VMM staat in voor de bemonstering van de waterkwaliteit.	Subafdeling 5.32.8.4. Onderafdeling 5.32.8.4.3.
Vrije zwemzone	Oppervlaktewater dat niet specifiek voor zwemmen is ingericht, maar waar zonder toezicht mag worden gezwommen. Ook een bestaande open zwemgelegenheid of zone voor waterrecreatie kan buiten de openingsuren als vrije zwemzone functioneren.	> Zwemmen gebeurt met toelating en binnen een door het lokaal bestuur aangeduide zone. > De exploitant doet een klasse 3-melding en beschikt over een goedgekeurde risicobeoordeling. > De VMM staat in voor de bemonstering van de waterkwaliteit.	Subafdeling 5.32.8.5.
Evenement	Een eenmalige of tijdelijke georganiseerde zwemactiviteit in open water waarbij actieve deelname verwacht wordt.	> Dit is geen erkende zwemzone. > De organisatie valt onder de federale regelgeving voor actieve ontspannings-evenementen en niet onder de VLAREM-wetgeving. > Toestemming is nodig van het College van burgemeester en schepenen (CBS).	FOD Economie - Veiligheid van actieve ontspanningsevenementen Veiligheidsdraaiboek sportevenement

1.3 DE VRIJE ZWEMZONE

Vrije zwemzones krijgen in deze leidraad bijzondere aandacht, omdat het om een relatief nieuwe categorie gaat en lokale besturen en exploitanten hierover nog minder praktijkervaring hebben. De uitgebreidere toelichting bij vrije zwemzones doet geen afbreuk aan de bredere opzet van deze leidraad: de algemene principes en aandachtspunten rond locatiekeuze, risicobeoordeling, exploitatie en communicatie zijn, waar relevant, ook bruikbaar voor open zwemgelegenheden en zones voor langeafstandszwemmen.

Op 23 februari 2024 keurde de Vlaamse Regering een wijziging van VLAREM II goed. Daarbij werd de vrije zwemzone geïntroduceerd als een nieuwe categorie waarin zonder georganiseerd toezicht, maar met toelating, kan worden gezwommen. Voor nieuwe inrichtingen trad deze regeling in werking op 9 maart 2024. Meer informatie op VLAREM II-wijziging inzake zwemmen in open water.

Een vrije zwemzone is een zone in oppervlaktewater waar zonder toezicht en op eigen risico mag worden gezwommen. Het kan gaan om een locatie zonder specifieke zwemvoorzieningen zoals kleedhokjes of sanitair.

Daarnaast kan een bestaande open zwemgelegenheid of zone voor waterrecreatie buiten de openingsuren als vrije zwemzone functioneren. Buiten de uren waarop redders aanwezig zijn, kan er dan zonder toezicht en op eigen risico worden gezwommen.

Een vrije zwemzone kan uitsluitend worden aangeduid in **oppervlaktewater**. Het kan bijvoorbeeld gaan om een meer, wachtbekken, spaarbekken, stroom, rivier, kanaal of overgangswater. Water dat niet in contact staat met de bodem of ondergrond, zoals een afzonderlijk bassin waarin hemelwater wordt opgevangen, valt niet onder deze definitie.

Een vrije zwemzone is niet bedoeld om waterrecreatie, zoals surfen, duiken, waterski en jetski aan te bieden. Deze vallen immers onder de onderafdeling 5.32.8.4.3.

De aanduiding van de locatie en de exploitatie van de vrije zwemzone zijn twee afzonderlijke verantwoordelijkheden:

1. Het lokaal bestuur duidt de potentiële locatie voor vrij zwemmen aan. Wanneer het lokaal bestuur niet zelf de waterbeheerder is, vraagt het vooraf goedkeuring aan de beheerder van het oppervlaktewater. Meer informatie en een bijhorend stappenplan staat beschreven in hoofdstuk 2 van deze leidraad. Het document ‘Screening plaatsbepaling’ (zie bijlage 1) komt in deze fase van pas.
2. De exploitant staat in voor de melding en de exploitatie van de vrije zwemzone. Het lokaal bestuur kan zelf exploitant zijn, maar de exploitatie kan ook door een andere publieke of private partij worden opgenomen. Hoofdstuk 3 beschrijft het stappenplan voor de exploitatie en licht toe hoe de exploitant de template voor de risicobeoordeling (zie bijlage 2) invult.

1.4 WAAROM MEER INZETTEN OP OPENWATERZWEMZONES?

Een plek voor openwaterzwemmen kan het lokale zwemaanbod uitbreiden en inwoners bijkomende mogelijkheden bieden voor beweging, ontmoeting en verkoeling. Een vrije zwemzone kan daarbij een aanvullend en flexibel aanbod vormen, bijvoorbeeld op een nieuwe locatie of buiten de reguliere openingsuren van een bestaande open zwemgelegenheid.

Die meerwaarde is verantwoord wanneer de locatie geschikt is en de risico’s voor veiligheid, waterkwaliteit en hygiëne voldoende worden beheerst. Deze leidraad legt daarom de nadruk op een zorgvuldige plaatsbepaling, een locatiespecifieke risicobeoordeling, passende maatregelen en een regelmatige evaluatie van de exploitatie.

2 PLAATSBEPALING

De plaatsbepaling vormt de eerste fase in het traject om tot een nieuwe openwaterzwemlocatie te komen en heeft tot doel te bepalen **of en waar een locatie geschikt is**. Dit proces verloopt stapsgewijs en in overleg met verschillende betrokken partijen. Het lokaal bestuur neemt hierbij een **coördinerende rol** op en werkt samen met onder meer de waterbeheerder, hulpdiensten en andere relevante actoren.

Vanuit een verkenning van mogelijke locaties wordt toegewerkt naar een onderbouwde keuze, gebaseerd op een **systematische screening** van de geselecteerde plekken. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het document '**Screening plaatsbepaling**' (zie bijlage 1), een praktisch werkinstrument dat toelaat om alle relevante informatie gestructureerd te verzamelen en te bundelen.

Voor een **vrije zwemzone** komt bij de plaatsbepaling een bijkomende stap: vóór de exploitatie kan starten, moet het lokaal bestuur de locatie aanduiden als potentiële vrije zwemzone. Hiervoor is een **schriftelijk akkoord van de waterbeheerder** vereist. Deze stap resulteert in een **gemotiveerde beslissing** van het lokaal bestuur waarin één of meerdere potentiële vrije zwemzones worden aangeduid.

Alle verzamelde informatie in deze fase dient als basis voor verdere uitwerking van de risicobeoordeling en de uiteindelijke exploitatie (zie hoofdstuk 3).

2.1 STAPPENPLAN PLAATSBEPALING

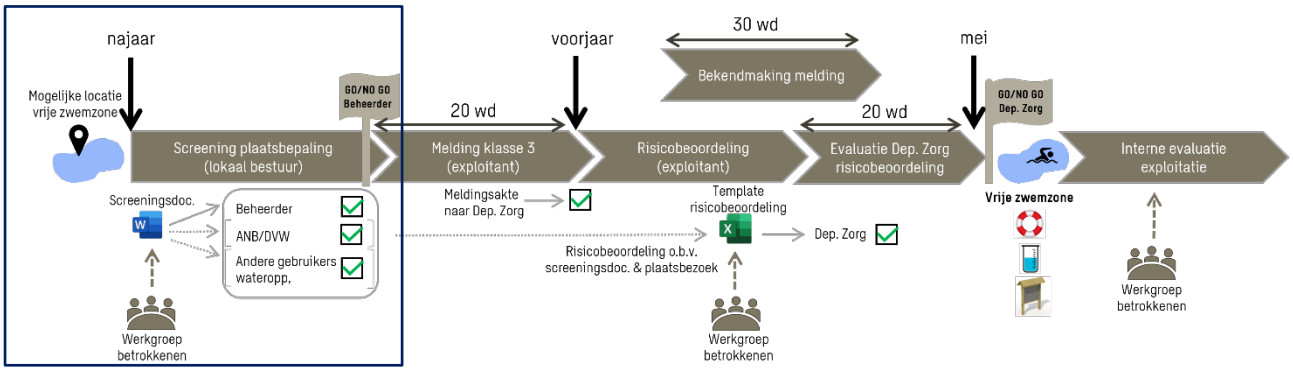

Figuur 1. Traject van plaatsbepaling tot exploitatie van een openwaterzwemlocatie

De bovenstaande figuur geeft een overzicht van het volledige traject van plaatsbepaling tot en met exploitatie van een openwaterzwemlocatie. In wat volgt wordt ingezoomd (blauwe kader) op de fase van de plaatsbepaling, waarin het lokaal bestuur samen met de betrokken partijen een mogelijke locatie voor een vrije zwemzone of open zwemgelegenheid selecteert en screent. Voor een vrije zwemzone omvat deze fase ook de formele aanduiding van de locatie in een gemotiveerde beslissing.

De plaatsbepaling van een openwaterzwemlocatie verloopt in verschillende stappen, die hieronder stap voor stap worden toegelicht. De eerste vier stappen zijn relevant voor zowel een vrije zwemzone als een open zwemgelegenheid. Voor een vrije zwemzone volgen daarna nog één specifieke formele stappen: de gemotiveerde beslissing van het lokaal bestuur.

1. Verken mogelijke locaties.
2. Stel een werkgroep samen.
3. Voer de screening plaatsbepaling uit.
4. Stem af met de waterbeheerder.
5. Neem een gemotiveerde beslissing.

2.1.1 Stap 1: Verkenning mogelijke locaties

De zoektocht naar een geschikte locatie kan op verschillende manieren starten. Mogelijke vertrekpunten zijn:

> Een locatie die al gekend is of waar interesse voor bestaat;
> Een locatie waar nu al (zonder vergunning) gezwommen wordt;
> Een bestaande open zwemgelegenheid, met de mogelijkheid om buiten de openingsuren open te stellen als vrije zwemzone;
> Vragen vanuit burgers, verenigingen of exploitanten.

Er zijn verschillende websites die al bij de start helpen om de potentiële zwemlocaties in kaart te brengen:

> De websites van Geopunt en de Vlaams Hydrografische Atlas bieden een vertrekpunt om potentiële vrije zwemzones te zoeken. Door in te zoomen op het grondgebied kan het lokaal bestuur nagaan waar oppervlaktewater aanwezig is.
> De website van kwaliteitzwemwater biedt een overzicht van bestaande zwemlocaties, zowel binnen als buiten, en van de waterkwaliteit per locatie.
> Sport Vlaanderen biedt een kaart van erkende locaties voor openwaterzwemmen, met een onderscheid tussen de verschillende types met en zonder redder.
> De website van de Vlaamse zwemfederatie biedt een overzicht van locaties waar openwaterzwemmen in clubverband mogelijk is.
> De website van De Vlaamse Waterweg (DVW) biedt een overzicht van locaties waar zwemmen op bevaarbare waterwegen is toegelaten.

Deze stap resulteert in een eerste selectie van één of meerdere potentiële openwaterzwemlocaties.

2.1.2 Stap 2: Samenstelling werkgroep

De plaatsbepaling gebeurt in samenwerking met verschillende actoren. Het is daarom aangewezen om van bij de start een werkgroep samen te stellen. De werkgroep kan bestaan uit:

> **Interne diensten lokaal bestuur**: bv. afgevaardigde van sport, milieu, ruimtelijke ordening en/of technische dienst …
> **Waterbeheerder**: bv. DVW, VMM, provincie, private beheerder.
> **Hulpdiensten**: brandweer, politie en eventueel reddingsdiensten.
> **Lokale gebruikers** en verenigingen: bv. zwem- of triatlonclubs en andere gebruikers van het wateroppervlak.
> **Bewoners en omwonenden**.
> **Experts** of consultants (indien nodig).

Uiteindelijk zorgt de werkgroep ervoor dat de inhoudelijke input wordt verzameld en dat er voldoende afstemming plaatsvindt tussen de verschillende actoren. Zo kan een stevig draagvlak worden gecreëerd voor de uiteindelijke openwaterzwemlocatie.

2.1.3 Stap 3: Screening plaatsbepaling

Voor elke potentiële locatie wordt een systematische screening uitgevoerd met behulp van het document ‘Screening plaatsbepaling’ (zie bijlage 1). Dit werkdocument ondersteunt het lokaal bestuur bij het verzamelen en structureren van informatie over:

> De fysieke kenmerken van de locatie
> De omgeving en andere gebruikers
> Bereikbaarheid en veiligheid
> Mogelijke risico’s
> Waterkwaliteit.

De resultaten worden gebundeld in het **waterpaspoort**, dat per locatie een overzicht geeft van de belangrijkste kenmerken.

2.1.4 Stap 4: Afstemming met de waterbeheerder

Tijdens de screening plaatsbepaling wordt duidelijk wie de beheerder van het water is. Het is aangewezen om de waterbeheerder in de werkgroep te betrekken of tijdens de plaatsbepaling met de waterbeheerder af te stemmen. Die afstemming is relevant voor zowel een vrije zwemzone als een open zwemgelegenheid. Voor de aanduiding van een potentiële vrije zwemzone is bovendien een **schriftelijk akkoord van de waterbeheerder** vereist.

In het geval DVW de beheerder is van de waterloop wordt er gewerkt in twee stappen:

1. In de eerste stap geeft DVW een **principieel akkoord** om een vrije zwemzone te organiseren.
Dit akkoord is nodig voor de gemotiveerde beslissing. Het lokaal bestuur dient een aanvraag in via exploitatie@vlaamsewaterweg.be, samen met de informatie die tijdens de screening plaatsbepaling werd verzameld (waterpaspoort).

2. In een volgende stap (vóór de effectieve exploitatie, maar nog niet nodig in deze fase van de plaatsbepaling) is er een **domeinvergunning** nodig voor de inname van openbaar domein.
Voor deze aanvraag dient de exploitant het besluit van de gemotiveerde beslissing alsook de risicobeoordeling door te sturen.

2.1.5 Stap 5: Gemotiveerde beslissing voor een vrije zwemzone

Deze stap geldt specifiek voor een vrije zwemzone. Op basis van de screening met het ingevulde waterpaspoort, het voorafgaande overleg met de betrokken partijen en het schriftelijke akkoord van de waterbeheerder neemt het lokaal bestuur een **gemotiveerde beslissing** tot aanduiding van één of meerdere potentiële vrije zwemzones. Voor een open zwemgelegenheid is deze formele aanduiding door het lokaal bestuur niet vereist.

Deze beslissing wordt vastgelegd door het college van burgemeester en schepenen en vormt de formele afronding van de plaatsbepaling. De verzamelde informatie uit deze fase dient vervolgens als input voor de **risicobeoordeling en exploitatie** (zie hoofdstuk 3).

2.2 ORGANISATIE EN OVERLEG

Het traject van de plaatsbepaling van een vrije zwemzone of open zwemgelegenheid kan worden ondersteund door een aantal overlegmomenten:

- **Kick-off vergadering**: opstart van de werkgroep met voorstelling van het traject. Daarnaast ook de verdeling van de verantwoordelijkheden en bepaling van de tijdlijn met deadlines.
- **Vervolgvergadering(en)**: ieder lid van de werkgroep verzamelt de nodige informatie voor het eigen expertisegebied. De werkgroep gebruikt deze informatie om het waterpaspoort in te vullen.
- **(Extern) overleg met waterbeheerder**: bespreking van de screening en verkrijgen van het schriftelijk akkoord (toestemming) voor een potentiële vrije zwemzone.
- **Gemotiveerde beslissing**: de aanduiding van de potentiële vrije zwemzone wordt vastgelegd bij gemotiveerde beslissing van het college van burgemeester en schepenen.
- **Eindvergadering**: terugkoppeling van het eindoordeel over de screening van de potentiële vrije zwemzone(s) met de hele werkgroep.

3 EXPLOITATIE

De exploitatie van een openwaterzwemlocatie kan starten zodra de toepasselijke voorafgaande stappen zijn doorlopen. Voor een vrije zwemzone betekent dit onder meer dat de locatie door het lokaal bestuur als potentiële vrije zwemzone werd aangeduid. De exploitant van een vrije zwemzone of open zwemgelegenheid neemt de nodige maatregelen om de risico's op het vlak van veiligheid, waterkwaliteit en hygiëne te beperken, rekening houdend met de specifieke kenmerken van de locatie.

De exploitatie verloopt stapsgewijs. Een **risicobeoordeling** vormt hierbij het centrale instrument.
Deze brengt de voornaamste risico's in kaart en beschrijft welke maatregelen de exploitant neemt om deze te beheersen. Deze verplichting geldt zowel voor vrije zwemzones als voor open zwemgelegenheden.
De risicobeoordeling dient steeds ter goedkeuring te worden doorgestuurd naar het Departement Zorg.

Het resultaat van deze fase is een vrije zwemzone en een open zwemgelegenheid die op een veilige manier kan worden geëxploiteerd.

3.1 STAPPENPLAN EXPLOITATIE

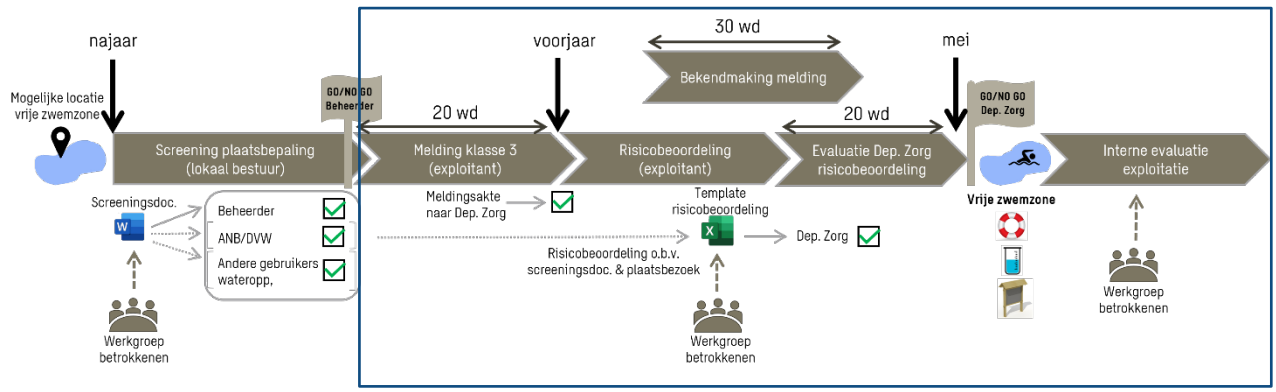

Figuur 2. Stappenplan voor de exploitatie van een openwaterzwemlocatie

Een openwaterzwemlocatie exploiteren verloopt in de volgende stappen, die hieronder in detail worden toegelicht:

1. Ga, voor een vrije zwemzone, na of de locatie aangeduid is als potentiële vrije zwemzone.
2. Dien een melding klasse 3 in via het Omgevingsloket.
3. Stel een risicobeoordeling op en werk de noodzakelijke maatregelen en procedures uit.
4. Dien de risicobeoordeling in bij het Departement Zorg.
5. Start de exploitatie, zet in op communicatie en evalueer regelmatig.

3.1.1 Stap 1: Aanduiding potentiële vrije zwemzone

Een vrije zwemzone kan enkel geëxploiteerd worden op een locatie die door het lokaal bestuur werd aangeduid als potentiële vrije zwemzone (zie laatste stap bij de plaatsbepaling). De exploitant gaat daarom eerst na of deze aanduiding reeds gebeurd is. De informatie die tijdens de plaatsbepaling werd verzameld, vormt een belangrijke basis voor de verdere uitwerking van de exploitatie.

3.1.2 Stap 2: Melding klasse 3

Voor de exploitatie van een openwaterzwemlocatie is een klasse 3-melding nodig. De exploitant dient de melding in via het Omgevingsloket. Het college van burgemeester en schepenen neemt vervolgens binnen een termijn van 20 dagen akte van deze melding. De exploitant kan de melding voorbereiden terwijl de risicobeoordeling wordt uitgewerkt.

3.1.3 Stap 3: Risicobeoordeling en maatregelen

Voor elke openwaterzwemlocatie moet een locatiespecifieke risicobeoordeling worden opgesteld door de exploitant. De risicobeoordeling brengt in kaart:

- Welke risico's aanwezig zijn;
- Wat de mogelijke gevolgen zijn voor zwemmers;
- Welke maatregelen worden genomen om deze risico's te beperken.

Het invullen van de risicobeoordeling gebeurt best in overleg met relevante partners, zoals de waterbeheerder, hulpdiensten en eventuele andere betrokken actoren.

De risicobeoordeling leidt tot concrete maatregelen voor de exploitatie van de zwemzone.
Welke maatregelen nodig zijn, hangt af van de locatie. Maak steeds gebruik van de **template voor de risicobeoordeling** (bijlage 2). Hoofdstuk 3.2 licht de risicobeoordeling verder toe.

3.1.4 Stap 4: Goedkeuring risicobeoordeling

Voor de exploitatie moet de exploitant beschikken over een door het Departement Zorg goedgekeurde risicobeoordeling. Bezorg de ingevulde risicobeoordeling, samen met eventuele ondersteunende documenten aan het Departement Zorg via recreatiewater@vlaanderen.be.

Het Departement Zorg beoordeelt de ingediende documenten en kan, indien nodig, bijkomende informatie of verduidelijking vragen. Het Departement Zorg streeft ernaar om eventuele opmerkingen of vragen binnen 10 werkdagen na ontvangst van het dossier mee te delen, met een maximumtermijn van 20 werkdagen.

Na beoordeling deelt het Departement Zorg mee of de aanvraag wordt goedgekeurd of verder moet worden onderbouwd met aanvullende informatie. Zodra eventuele gevraagde aanvullingen zijn ontvangen, kan de beoordeling doorgaans op korte termijn worden afgerond.

3.1.5 Stap 5: Exploitatie, communicatie en evaluatie

Na de noodzakelijke formaliteiten kan de exploitatie van start gaan. De exploitant bewaakt tijdens de volledige exploitatieperiode de veiligheid van de locatie. Daarbij wordt regelmatig nagegaan of:

- De genomen maatregelen nog volstaan;
- Nieuwe risico's zijn ontstaan;
- Bijkomende maatregelen noodzakelijk zijn.

Wanneer de omstandigheden op de locatie wijzigen, moet ook de risicobeoordeling worden geactualiseerd, opnieuw ter goedkeuring worden voorgelegd en eventueel de communicatie naar de recreanten worden aangepast.

Aandachtspunten

De exploitatie van een openwaterzwemlocatie vraagt een doordachte afweging van risico's, maatregelen en beschikbare middelen. Niet elk risico kan volledig worden weggenomen en niet elke maatregel moet onmiddellijk gerealiseerd zijn. Belangrijk is dat de exploitant de risico's kent, passende maatregelen neemt en de situatie regelmatig evalueert.

3.2 RISICOBEOORDELING

De exploitant stelt de risicobeoordeling op, na of gelijktijdig met het indienen van de klasse 3-melding voor de exploitatie.

De risicobeoordeling vormt het **centrale instrument** voor de exploitatie van een openwaterzwemlocatie. De exploitant brengt de aanwezige **risico's** in kaart, beoordeelt de mogelijke gevolgen voor zwemmers en bepaalt welke **maatregelen** worden genomen om deze risico's te beheersen.

De risicobeoordeling bouwt voort op de informatie die tijdens de plaatsbepaling werd verzameld. Het waterpaspoort bevat al een belangrijk deel van de informatie die nodig is om de template voor de risicobeoordeling in te vullen. Hergebruik van deze informatie vermijdt dubbel werk en zorgt voor samenhang tussen de plaatsbepaling, de risicobeoordeling en de exploitatie.

De beoordeling van risico's is kwalitatief (en dus subjectief) en gebeurt bij voorkeur samen met verschillende betrokken actoren, zoals de waterbeheerder, hulpdiensten of andere personen die vertrouwd zijn met de locatie.

Maak voor het opstellen van de risicobeoordeling steeds gebruik van de officiële template voor de risicobeoordeling (bijlage 2). De structuur en terminologie van deze leidraad sluiten zo veel mogelijk aan bij deze template. Een risicobeoordeling in een ander formaat wordt niet goedgekeurd.

Het doel van de risicobeoordeling is niet om elk risico volledig weg te nemen. Een restrisico blijft steeds bestaan. De bedoeling is om risico's bewust te identificeren, te beoordelen en passende maatregelen uit te werken die rekening houden met de specifieke kenmerken van de locatie. Niet elke openwaterzwemlocatie vereist daarbij dezelfde aanpak.

3.2.1 Risicobeoordeling als instrument

In de **hoofding** van de template voor de risicobeoordeling wordt algemene informatie over de locatie, of het gaat over een vrije zwemzone of open zwemgelegenheid, de eigenaar en de exploitant opgenomen. Daaronder bevat de template een aantal **standaardrisico's** die vaak voorkomen bij openwaterzwemlocaties (**kolom A**). Deze lijst vormt een vertrekpunt en wordt onderaan aangevuld met locatiespecifieke risico's die tijdens de plaatsbepaling, terreinbezoeken of overlegmomenten werden vastgesteld.

Voor elk risico worden de volgende elementen ingevuld:

➔ **Effect (kolom B)**

Beschrijf welk **effect** het risico kan hebben. Voor de standaardrisico's zijn mogelijke effecten al opgenomen. Indien nodig kunnen ze verder aangevuld of verfijnd worden.

➔ **Risicowaarde vóór maatregelen (kolom C)**

Bepaal de **mate** van risico vóór het nemen van maatregelen. Deze beoordeling houdt rekening met:

> De **kans** dat een potentieel gevaar resulteert in een incident;

> De **ernst** van het mogelijke letsel of de mogelijke hinder (effect).

Gebruik hiervoor het **Fine & Kinney-model**. Dit model laat toe een risico te beoordelen als laag, gemiddeld of hoog op basis van de kans op voorkomen en de ernst van de mogelijke gevolgen. Ga hierbij uit van de situatie waarin nog geen beheersmaatregelen werden genomen (**worst-case scenario**).

Tabel 2. **Risicobeoordeling volgens het Fine & Kinney-model**

Model Fine & Kinney

Kans / Effect	Bijna niet denkbaar	Denkbaar maar niet waarschijnlijk	Waarschijnlijk	Zeer waarschijnlijk
Geen/ nauwelijks letsel of hinder				
Letsel of hinder				
Ernstig letsel en/of hinder				
Zeer ernstig letsel en/of verdrinking				

Risico is laag
Risico is gemiddeld
Risico is hoog

Voor enkele standaardrisico's is de risicowaarde reeds vooraf ingevuld. Deze waarden kunnen niet worden aangepast.

➔ **Beheersmaatregelen (kolom D)**

Beschrijf welke beheersmaatregelen worden voorzien om het risico te beperken. Dit kunnen onder meer zijn:

> Fysieke ingrepen
> Communicatie naar bezoekers
> Opvolging van de waterkwaliteit
> Periodieke controles
> Afspraken met partners
> Andere locatiespecifieke maatregelen.

Beschrijf de maatregelen zo concreet mogelijk. Besteed hierbij bijzondere aandacht aan risico's met een gemiddelde of hoge risicowaarde. Indien maatregelen nog niet uitgevoerd zijn, maar wel gepland worden, neem deze eveneens op in de tabel en geef aan wanneer ze gerealiseerd zullen worden.

Niet elke openwaterzwemlocatie vereist dezelfde maatregelen. De exploitant bepaalt, in functie van de lokale situatie, welke maatregelen passend en noodzakelijk zijn.

➔ **Risicowaarde na maatregelen (Kolom E)**

Bepaal het **restrisico** nadat de beheersmaatregelen werden ingevoerd. Dit is de nieuwe risicowaarde na het nemen van maatregelen en kan eveneens laag, gemiddeld of hoog zijn.

➔ **Toelichting (kolom F)**

Gebruik deze kolom om bijkomende toelichting te geven. Hier kan bijvoorbeeld informatie worden opgenomen over:

> De gekozen maatregelen;
> De motivatie waarom bepaalde maatregelen al dan niet worden genomen;
> Locatiespecifieke omstandigheden;
> Bijkomende onderzoeken of analyses;
> Foto's, uitgeschreven procedures, analyseresultaten of andere bijlagen.

Voor sommige standaardrisico's zijn in deze kolom bijkomende vragen opgenomen. Beantwoord deze waar relevant. Deze kolom kan eveneens gebruikt worden om toe te lichten waarom een bepaald standaardrisico niet aanwezig of niet van toepassing is.

3.2.2 Identificatie risico's en maatregelen

Hieronder worden de standaardrisico's uit de template voor de risicobeoordeling toegelicht en mogelijke beheersmaatregelen voorgesteld. De exploitant bepaalt voor elk standaardrisico de risicowaarde (laag – gemiddeld – hoog) en beoordeelt welke maatregelen passend zijn voor de locatie. De exploitant beschrijft deze maatregelen concreet in de risicobeoordeling of voegt de bijbehorende procedure als bijlage toe.

Eén van de belangrijkste maatregelen is sensibiliseren en communiceren. In hoofdstuk 3.3 wordt toegelicht welke informatie aan de recreant wordt meegegeven, welke informatie op het infobord thuishoort en welke aanvullende communicatie aangewezen is.

3.2.2.1 Oever en onderwaterbodem

De oever is de plaats waar zwemmers in en uit het water gaan. Het veilig in en uit het water gaan is een fundamenteel aspect van de zwemveiligheid. Ongevallen bij het betreden en verlaten van het water kunnen ernstige gevolgen hebben, variërend van uitglijden en vallen tot verwondingen door obstakels op de oever. Daarom is het van groot belang om deze punten zorgvuldig te analyseren en te beveiligen.

Bij het beoordelen van de onderwaterbodem zijn verschillende aspecten van belang: scherpe of gevaarlijke objecten, de stabiliteit van de bodem en eventuele plotse veranderingen in de bodemstructuur. Door deze factoren zorgvuldig te analyseren en passende maatregelen te nemen, kan de exploitant de risico's voor gebruikers beperken.

➔ **Obstakels op de oever**

> Gezondheidsrisico: Aan scherpe voorwerpen zoals gebroken glas, roestige metalen of scherpe stenen op de oever kunnen zwemmers zich ernstig snijden of verwonden. Ook bestaat er valgevaar, waarbij een zwemmer in het ergste geval een botbreuk kan oplopen.

  Ook planten kunnen een risico vormen. De zwemmers kunnen vast komen te zitten in de planten, erover struikelen of worden verwond door takken of doornen. Het kan er ook voor zorgen dat de zwemmers niet of moeilijk uit het water geraken.

  Zijn er gaten aanwezig in de oever? Het is mogelijk dat hier dieren zoals ratten en muizen in zitten. Dit zijn dragers van allerlei ziekten zoals leptospirose.

> Maatregel: Controleer regelmatig de oever en verwijder gevaarlijke en losliggende objecten. Houd de toegang tot het water vrij van struiken, takken en ander plantmateriaal dat een hindernis vormt.

  Plan de controle op regelmatige tijdstippen in en voer deze minstens aan het begin van het zwemseizoen uit.

  Een zwemzone waar veel ratten zijn, is afgeraden. Zijn er toch enkele (ratten)holen aanwezig? Zorg er dan voor dat de zwemmers niet in deze zone het water ingaan. Duid aan waar de zwemmers best in het water gaan, voorzie daarvoor eventueel zwemtrapjes. Dit laatste kan op het infobord komen te staan.

➔ **Instabiele oever**

> Gezondheidsrisico: Bij een oever die sterk afbrokkelt of waarvan de grond ondermijnd is, bestaat het risico dat zwemmers uitglijden, vallen of vast komen te zitten met verwondingen tot gevolg.

> Maatregel: Verstevig oevers waar nodig. Plaats waarschuwingsborden bij instabiele gebieden en/of duid aan waar zwemmers het best het water ingaan, bijvoorbeeld op het infobord. Plan regelmatige controles en voer deze minstens aan het begin van het zwemseizoen uit.

➔ **Verkeer in nabijheid van de oever**

> Gezondheidsrisico: Als er verkeer is in de buurt van het zwemgebied, kunnen zwemmers in aanraking komen met fietsers, brommers en andere weggebruikers met ernstige verwondingen tot gevolg.

> Maatregel: Een zwemzone nabij druk verkeer is af te raden. Voorzie duidelijke regels nabij de oever, duid de ligplaats aan en de plaats waar er best in het water wordt gegaan. Dit kan bv. op het infobord komen.

➔ **Steigers en pontons**

> Gezondheidsrisico: Slecht onderhouden steigers of pontons kunnen gevaarlijk zijn voor zwemmers. Losse planken, roestige bevestigingen of instabiele constructies kunnen leiden tot ongelukken of verwondingen.

> Maatregel: Zorg voor goed gemarkeerde en stabiele in- en uitstapplaatsen. Gebruik antislipmateriaal en plaats duidelijke waarschuwingsborden. Plan een controle op regelmatige tijdstippen in en voer deze minstens aan het begin van het zwemseizoen uit.

➔ **Ondiepe onderwaterbodem (< 2m)**

> Gezondheidsrisico: Een ondiepe onderwaterbodem met rotsen of scherpe voorwerpen kan leiden tot verwondingen van zwemmers. Zeker wanneer er in het water gesprongen of gedoken wordt.

> Maatregel: Informeer de recreanten over de ondiepe onderwaterbodem en geef aan het water voorzichtig te betreden en dat duiken verboden is. Deze informatie kan bv. op het infobord komen.

➲ **TIP**: Geef in de risicobeoordeling mee hoe diep het zwemwater is.

➔ **Steile onderwaterbodem**

> Gezondheidsrisico: Een steile onderwaterbodem kan zwemmers verrassen en hun vermogen om te zwemmen belemmeren. Dit kan leiden tot paniek en verdrinking.

> Maatregel: Het markeren van de overgang tussen ondiep en diep water helpt zwemmers om veilig te blijven. Steile onderwaterbodem? Geef deze informatie ook mee aan de recreanten. Dit kan bijvoorbeeld op het infobord komen.

➲ **TIP**: Geef in de risicobeoordeling mee hoe de diepte van het zwemwater evolueert.

➔ **Instabiele onderwaterbodem**

> Gezondheidsrisico: Modderige of losse onderwaterbodems kunnen zwemmers doen wegzakken of vasthouden. Dit kan leiden tot (bijna)verdrinking of paniek

> Maatregel: Laat de onderwaterbodem nakijken door de brandweer. Maak afspraken over hoe vaak deze controle uitgevoerd dient te worden en welke andere maatregelen nodig zijn. Informeer en sensibiliseer de gebruiker over de ondergrond. Deze informatie kan bv. op het infobord komen. Overweeg om risicovolle zones (tijdelijk) af te bakenen.

➔ **Obstakels onder water (stenen, waterplanten, afval)**

> Gezondheidsrisico: Ondergedompelde obstakels zoals stenen, boomwortels of afval kunnen zwemmers verwonden of vasthouden.

> Maatregel: Laat de onderwaterbodem nakijken door de brandweer. Maak afspraken over hoe vaak deze controle uitgevoerd dient te worden en welke andere maatregelen nodig zijn.

3.2.2.2 Zwemzone

Ook de zwemzone en de omgeving kunnen risico's met zich meebrengen. Tijdens de plaatsbepaling werd reeds nagegaan of er waterverkeer aanwezig is, of er constructies in de nabijheid zijn en hoe de locatie zich gedraagt bij hevige neerslag, droogte of overstromingen. Deze informatie vormt een belangrijk onderdeel van de risicobeoordeling.

➔ **Zwemzone in de nabijheid van scheep- en recreatievaart**

> Gezondheidsrisico: Als de zwemzone zich bevindt in een druk recreatiegebied, bestaat het risico op aanvaring of golfslag met ernstige letsels of (bijna)verdrinking tot gevolg.

> Maatregel: Een zwemzone in de nabijheid van scheep/recreatievaart wordt afgeraden. Alleen in uitzonderlijke gevallen is dit mogelijk. Zorg voor duidelijke afspraken en eventueel afbakening van het gebied.

➔ **Zwemzone in nabijheid van gevaarlijke objecten (kades, sluizen e.d.)**

> Gezondheidsrisico: Als de zwemzone zich bevindt nabij gevaarlijke objecten, bestaat het risico dat recreanten hierop klimmen, vanaf springen etc. met ernstige letsels of (bijna)verdrinking tot gevolg.

> Maatregel: Een zwemzone in de nabijheid van gevaarlijke objecten wordt afgeraden. Alleen in uitzonderlijke gevallen is dit mogelijk. Zorg voor duidelijke afspraken en eventueel afbakening van het gebied.

➔ **Diepte van water in zwemzone**

> Gezondheidsrisico: Onverwachte diepe gebieden kunnen een koudeshock veroorzaken die zelfs voor goede zwemmers een verdrinkingsrisico vormt.

> Maatregel: Het is belangrijk om duidelijk de diepte aan te geven, duiken te verbieden en waarschuwingsborden te plaatsen. Geef goed aan wat het waterprofiel is op het infobord en deel de zwemzone eventueel in een ondiep en dieper deel.

➔ **Scherpe temperatuurovergangen**

> Gezondheidsrisico: Scherpe temperatuurovergangen kunnen een koudeshock veroorzaken die zelfs voor goede zwemmers een verdrinkingsrisico vormt. Deze ontstaan door een verandering in diepte van de zwemzone maar ook door koude stromingen of een groot verschil tussen lucht- en watertemperatuur.

> Maatregel: Communiceer over dit risico. Deze informatie kan bijvoorbeeld op het infobord komen.

➔ **Sterke stroming**

> Gezondheidsrisico: Sterke stromingen kunnen zwemmers meesleuren naar diepere wateren of vermoeidheid veroorzaken. Dit kan leiden tot verdrinking.

> Maatregel: Een zwemzone waar sterke stroming aanwezig is, wordt afgeraden. Waarschuw bij sterke stromingen of stijgende waterpeilen. Denk hierbij ook aan onderwaterstromen die kunnen voorkomen bij diepe zwemzones (koudestromen). Deze informatie kan bv. op het infobord komen.

➔ **Chemische stoffen in het water (overstorten, industrie, bedrijfsterreinen, brownfields …)**

> Gezondheidsrisico: Overstorten, industrie- en koelwaterlozingen, etc. brengen veel chemische stoffen in het water waardoor er een groot ziekterisico is.

> Maatregel: Een zwemzone in de nabijheid van overstorten, industrie, bedrijfsterreinen, brownfields enz. wordt afgeraden. Laat het water analyseren op de chemische (drinkwater)parameters die tijdens de screening plaatsbepaling als relevant voor onderzoek zijn geïdentificeerd.

➲ **TIP**: Voeg de analyses bij aan de risicobeoordeling.

➔ **Ziekteverwekkers in het water: Escherichia coli (E. coli) en intestinale enterokokken**

> Gezondheidsrisico: Biologische ziekteverwekkers in zwemwater vormen een aanzienlijk gezondheidsrisico voor zwemmers. E. coli en intestinale enterokokken zijn indicatieparameters voor ziekteverwekkers in het water. Deze ziekteverwekkers, zoals bacteriën, virussen en parasieten, kunnen verschillende ziekten veroorzaken, variërend van milde huidinfecties tot ernstige gastro-intestinale aandoeningen.

> Maatregel: Het monitoren van E. coli en intestinale enterokokken is verplicht. Voor vrije zwemzones en de open zwemgelegenheden voert de VMM dit uit. Als monsternameplaats wordt de plaats gekozen waar zwemmers het water ingaan of waar de grootste verontreiniging wordt verwacht. Volg het zwemadvies van het Departement Zorg op en maak de actuele analyseresultaten en eventuele waarschuwingen of zwemverboden ter plaatse bekend via het infobord. De analyse-resultaten zijn steeds publiek raadpleegbaar via www.kwaliteitzwemwater.be. Die website bevat ook het normenkader waarop de adviezen van het Departement Zorg gebaseerd zijn.

➲ **TIP**: Voeg alle relevante analyseresultaten en afspraken over opvolging toe aan de risicobeoordeling.

➔ **Cyanobacteriën (blauwalgen)**

> Gezondheidsrisico: Bloei van cyanobacteriën kan giftige stoffen produceren die huiduitslag, maagkrampen, braken, diarree en in ernstige gevallen leverbeschadiging kunnen veroorzaken.

> Maatregel: Controleer de zwemzone tijdens het zwemseizoen op mogelijke bloei of drijflagen van cyanobacteriën. Meld een vaststelling of vermoeden onmiddellijk volgens de geldende meldings-procedure en volg het advies van de VMM en het Departement Zorg op (zie richtlijnen op de website van kwaliteitzwemwater). Leg vooraf vast wie de melding doet, hoe bezoekers worden gewaarschuwd, hoe een negatief zwemadvies of zwemverbod ter plaatse wordt aangeduid en hoe wordt gehandeld wanneer al recreanten aanwezig zijn. Maak de actuele informatie zichtbaar op het infobord en neem de afspraken op in de risicobeoordeling.

➔ **Speel- en sporttoestellen in-, op- of aan het water**

> Gezondheidsrisico: Als de zwemzone zich bevindt nabij speel- en sporttoestellen, bestaat het risico dat recreanten hierop klimmen, vanaf springen, etc. met ernstige letsels of (bijna)verdrinking tot gevolg.

> Maatregel: Speel- en sporttoestellen dienen gekeurd te zijn. De reglementering is te vinden op de website van de Federale Overheidsdienst Economie.

3.2.2.3 Bezoekers/recreanten

Het gedrag van recreanten speelt een cruciale rol in de veiligheid van een zwemzone. Ongewenst of risicovol gedrag kan leiden tot ongevallen en verwondingen, niet alleen voor de persoon zelf, maar ook voor andere zwemmers. Het is daarom essentieel om het (potentieel) gedrag van recreanten te beoordelen en te beheren om een veilige en plezierige zwemomgeving te waarborgen.

Bij de risicobeoordeling van het mogelijke gedrag van recreanten houdt de exploitant rekening met de naleving van veiligheidsregels, het bewustzijn van gevaren en de bereidheid om instructies van toezichthouders op te volgen. Door deze factoren zorgvuldig te analyseren en passende maatregelen te nemen, kan de exploitant het risico op ongevallen verminderen. Regelmatige evaluatie is daarbij belangrijk.

➔ **Aantal baders/zwemmers (drukte gerelateerd aan de omvang van de zwemzone)**

> Gezondheidsrisico: Als de zwemzone overvol is en er onvoldoende ruimte is voor zwemmers, kan dit leiden tot verdringing, botsingen en paniek. In extreme gevallen kan het zelfs (bijna)verdrinking veroorzaken.

> Maatregel: Bezoek de zwemzone op verschillende tijdstippen, dagen en in verschillende seizoenen en evalueer de situatie. Is het op bepaalde dagen te druk, overweeg dan om op die momenten een redder in te schakelen of andere maatregelen te nemen.

➔ **Niet zwemvaardige bezoekers**

> Gezondheidsrisico: Onervaren zwemmers hebben een groot risico op (bijna)verdrinking.

> Maatregel: Informeer over de diepte en mogelijke bijhorende risico's zoals temperatuurverschillen. Adviseer eventueel het gebruik van wetsuits en boeien. Moedig aan om nooit alleen te zwemmen en vermijd duiken in diep water. Sensibiliseer bezoekers dat deze zwemzone enkel geschikt is voor zwemvaardige volwassenen. Deze informatie kan bv. op het infobord komen. De aanwezigheid van een reddingsboei is verplicht in de directe nabijheid van de vrije zwemzone. Deze reddingsboei hangt best aan of naast het infobord.

  Ga op verschillende tijdstippen, dagen en seizoenen langs de zwemzone en evalueer de situatie. Zijn er heel veel onervaren zwemmers aanwezig, overweeg dan om op zo'n momenten een redder in te schakelen of om andere maatregelen te nemen.

➔ **Gebruik van geestverruimende genotsmiddelen (Alcohol, drugs, lachgas, e.d.)**

> Gezondheidsrisico: Zwemmen onder invloed van alcohol, drugs of andere stoffen kan leiden tot verminderde coördinatie, risicovol gedrag en agressie. Dit vergroot het risico op (bijna)verdrinking en (ernstige) letsels.

> Maatregel: Communiceer en sensibiliseer dat het combineren van drugs en/of alcohol met zwemmen niet is toegelaten. Deze informatie kan bv. op het infobord komen. Ga op verschillende tijdstippen, dagen en seizoenen langs de zwemzone en evalueer de situatie. Is de consumptie van geestverruimende genotsmiddelen een probleem, neem hier dan gepaste maatregelen.

➔ **Huisdieren**

> Gezondheidsrisico: Huisdieren brengen pathogenen mee in het water. Dit zorgt voor een ziekterisico. Daarnaast kan een huisdier een potentieel risico op (bijna)verdrinking en verwonding zijn.

> Maatregel: Huisdieren zijn verboden in een vrije zwemzone. Deze informatie kan bijvoorbeeld op het infobord komen.

3.2.2.4 Locatiespecifieke risico's

Locatiespecifieke risico's zijn risico's die specifiek van toepassing zijn op de zwemzone en die tijdens de plaatsbepaling, terreinbezoeken of overlegmomenten werden vastgesteld. Ga na welke maatregelen nodig zijn om deze risico's te beperken en neem relevante informatie op het infobord op.

Maak daarnaast vóór de exploitatie duidelijke, locatiespecifieke afspraken met de **hulpdiensten**. Leg minstens vast hoe de zwemzone en de toegangswegen herkenbaar en bereikbaar zijn, waar hulpdiensten zich kunnen opstellen, welke toegang tot het water bruikbaar is, welke afspraken gelden en of bijkomende voorzieningen of maatregelen nodig zijn. Noteer deze afspraken en eventuele aandachtspunten in de risicobeoordeling.

Ten slotte is het belangrijk aandacht te besteden aan **netheid** en **hygiëne** van de zwemzone en de directe omgeving door deze schoon te houden en afval regelmatig te verwijderen. Maak afspraken over de controlefrequentie en over wie instaat voor het ledigen van vuilnisbakken en het reinigen van eventuele aanwezige cabines, sanitair, trapladdertjes, steigers of andere voorzieningen. Stem de frequentie af op het gebruik en verhoog ze wanneer drukte, weersomstandigheden of vastgestelde vervuiling daartoe aanleiding geven. Beschrijf de gekozen aanpak in de risicobeoordeling.

Bij open zwemgelegenheden dienen er tijdens de openingsuren **redders** aanwezig te zijn. Voor vrije zwemzones is dit niet zo. Per definitie is een vrije zwemzone, een zone waar vrij en op eigen risico kan gezwommen worden zonder georganiseerd toezicht. Indien de risicobeoordeling echter uitwijst dat redders moeten ingezet worden om de veiligheid te garanderen, moet de exploitant dit organiseren.
Voor de veiligheid in de zit-/ligzone kan ook beroep gedaan worden op politie of stadswachten, indien de risicobeoordeling uitwijst dat dit nodig is.

3.3 COMMUNICATIE

Communicatie is een belangrijke maatregel om recreanten bewust te maken van de risico's van openwaterzwemmen. Bij een vrije zwemzone gebeurt het zwemmen zonder georganiseerd toezicht en op eigen risico. Recreanten moeten daarom over voldoende informatie beschikken om de omstandigheden en risico's in te schatten en zelf een weloverwogen beslissing te nemen om al dan niet te zwemmen.

De exploitant stemt de communicatie af op de kenmerken en risico's van de zwemzone. De **risicobeoordeling** vormt daarbij het **vertrekpunt**: relevante risico's worden vertaald naar duidelijke informatie, waarschuwingen of adviezen voor de recreant.

Communiceer zowel **ter plaatse** als via andere **communicatiekanalen**. Ter plaatse ligt de nadruk op informatie die recreanten nodig hebben wanneer ze aan de zwemzone staan. Via de website, sociale media en andere kanalen kan bijkomende informatie worden aangeboden en kan breder worden ingezet op sensibilisering.

3.3.1 Communicatie ter plaatse

De recreant moet ter plaatse snel kunnen nagaan waar en wanneer zwemmen is toegestaan, onder welke voorwaarden en met welke risico's rekening moet worden gehouden. Voorzie daarom aan de zwemzone een duidelijk zichtbaar infobord. Er is geen vaste template voor het infobord. De vormgeving en indeling kunnen worden afgestemd op de locatie.

Beperk de informatie tot wat recreanten op die locatie nodig hebben. Maak waar mogelijk gebruik van een kaart of schets, herkenbare pictogrammen en korte, duidelijke boodschappen.

Tabel 3. Overzicht van de informatie op en rond het infobord

	Informatie op en rond het infobord
1. Zwemzone	Vermeld de **naam van de zwemzone** en voorzie een herkenbare **kaart** of schets. Duid de grenzen van de zwemzone aan, en indien van toepassing de zones waar niet gezwommen mag worden. Geef, indien relevant, de diepte of belangrijke diepteverschillen, de aangewezen in- en uitstapplaatsen en aanwezige voorzieningen weer. Geef op de kaart duidelijk aan waar de recreant zich bevindt en voeg indien nodig een legende toe
2. Zwem-voorwaarden	Geef duidelijk aan **wanneer en onder welke voorwaarden** er gezwommen mag worden. Vermeld daarbij de volgende zaken: > Het zwemseizoen met periode waarin waterkwaliteit gecontroleerd wordt (bv. van mei t.e.m. september); > De openingsuren (bv. van zonsopgang tot zonsondergang); > **Vrije zwemzone**: Zwemmen op eigen risico zonder toezicht – ga bij voorkeur nooit alleen; > **Open zwemgelegenheid**: uren waarop toezicht van redders voorzien is.
3. Waterkwaliteit en zwemadvies	Zorg dat recreanten ter plaatse de **actuele informatie over de zwemwaterkwaliteit** en het geldende **zwemadvies** kunnen raadplegen. Voorzie daarnaast het Europese label voor de waterkwaliteit en de samenvatting van het zwemwaterprofiel. Deze informatie hoeft niet allemaal geïntegreerd te zijn in het infobord, maar kan ook duidelijk zichtbaar ernaast worden geafficheerd. Verwijs voor actuele informatie ook naar de pagina van de zwemzone op www.kwaliteitzwemwater.be, bijvoorbeeld via een QR-code.
4. Locatie-specifieke risico's en adviezen	Vertrek vanuit de risicobeoordeling en selecteer de risico's die relevant zijn voor de recreant. Denk bijvoorbeeld aan diepteverschillen, stroming, koude onderstromen, obstakels of een moeilijk toegankelijke in- en uitstapplaats. Ook de watertemperatuur kan hier aangevuld worden.

	Vertaal het risico waar mogelijk naar een kort en concreet advies, bijvoorbeeld: > Ondiep water: duik niet. > Steile oever: gebruik de aangeduide in- en uitstapplaats. > (Scherpe) stenen op de bodem: draag bij voorkeur waterschoenen. > Temperatuurverschillen: draag steeds een wetsuit.
5. Nood- en contactinformatie	Vermeld duidelijk "**Noodgeval? Bel 112**" en voorzie informatie waarmee de locatie bij een noodoproep duidelijk kan worden aangegeven. Duid ook aan waar de reddingsboei en eventuele andere veiligheidsvoorzieningen zich bevinden. Vermeld ook de **contactgegevens** van de gemeente of exploitant voor vragen, opmerkingen of meldingen.

Figuur 3. **Fictief voorbeeld van een infobord voor Domein Hofstade.** De nummers illustreren hoe de vijf informatieblokken op een infobord kunnen worden samengebracht. Het voorbeeld dient ter inspiratie. De vormgeving en inhoud van het infobord worden steeds afgestemd op de kenmerken en risico's van de zwemzone.

Besteed bijzondere aandacht aan de **communicatie** over de **waterkwaliteit**. Maak daarbij een onderscheid tussen informatie die tijdens het zwemseizoen regelmatig wordt geactualiseerd en informatie die voor langere tijd geldt.

De waterkwaliteit wordt tijdens het zwemseizoen minimaal tweewekelijks gemeten. Na de beoordeling van de waterkwaliteit stuurt het Departement Zorg de exploitant deze analyseresultaten met het bijbehorende advies. Maak het actuele advies duidelijk zichtbaar voor de recreant. Omdat deze informatie regelmatig wijzigt, hoeft ze niet vast in het infobord te worden geïntegreerd. Het advies kan bijvoorbeeld naast of in de onmiddellijke omgeving van het infobord worden geafficheerd en bij iedere actualisatie worden vervangen. De actuele informatie is ook raadpleegbaar via www.kwaliteitzwemwater.be.

Een **ontradingsboodschap of zwemverbod** moet steeds duidelijk zichtbaar worden aangegeven.
Een zwemverbod kan bijvoorbeeld gelden bij onvoldoende waterkwaliteit, buiten het zwemseizoen of omwille van de weersomstandigheden. Voorzie daarom een praktische manier om dergelijke tijdelijke informatie snel toe te voegen, aan te passen en opnieuw te verwijderen. Dit kan bijvoorbeeld met een afzonderlijk bord boven, onder of naast het infobord. Indien nodig kunnen bijkomende waarschuwingsborden op andere relevante plaatsen aan de zwemzone worden geplaatst.

Naast deze actuele informatie wordt ook het **Europese label voor de waterkwaliteit** ter plaatse weergegeven. Dit label geeft de kwaliteitsklasse van het zwemwater weer op basis van de waterkwaliteit over een langere periode, gaande van uitstekend tot slecht. Bij een nieuwe zwemzone is deze informatie nog niet onmiddellijk beschikbaar.

Ook de **samenvatting van het zwemwaterprofiel**, opgesteld door de VMM, wordt ter plaatse beschikbaar gesteld. Het actuele zwemadvies, het Europese kwaliteitslabel en de samenvatting van het zwemwaterprofiel hoeven niet in één groot infobord te worden geïntegreerd. Ze kunnen ook afzonderlijk, maar duidelijk zichtbaar, bij het infobord worden geafficheerd. Zo blijft het vaste infobord overzichtelijk en kan informatie die wijzigt eenvoudig worden vervangen.

Zorg ervoor dat alle informatie ter plaatse actueel blijft. Maak vooraf afspraken over wie de informatie controleert en aanpast. Besteed bijzondere aandacht aan wijzigingen in de waterkwaliteit of het zwemadvies, tijdelijke waarschuwingen en zwemverboden en wijzigingen in de situatie ter plaatse.

3.3.2 Overige communicatie

Niet alle informatie over veilig openwaterzwemmen hoeft op het infobord te staan.
Via andere communicatiekanalen kunnen recreanten **geïnformeerd en gesensibiliseerd** worden, zowel vóór als tijdens het zwemseizoen.

Gebruik hiervoor bijvoorbeeld de website en sociale media van het lokaal bestuur of de exploitant en de gemeentelijke informatiekanalen. Voor de start van het zwemseizoen kan de vrije zwemzone actief onder de aandacht worden gebracht, zodat potentiële recreanten weten waar en wanneer ze kunnen zwemmen, wat ze op de locatie kunnen verwachten en waarmee ze rekening moeten houden.
Via deze kanalen kan uitgebreider worden gecommuniceerd over bijvoorbeeld:

- De ligging en afbakening van de zwemzone;
- De toegestane periode en uren;
- De aanwezigheid of afwezigheid van toezicht;
- De aanwezige voorzieningen zoals sanitair, fietsenstalling of kleedhokjes;
- Adviezen voor veilig openwaterzwemmen;
- Contactgegevens voor vragen, klachten of meldingen.

Om adviezen over veilig openwaterzwemmen op een eenvoudige en herkenbare manier te communiceren, kan de boodschap "**Check jezelf, check de ander, check de omgeving**" als vaste kapstok worden gebruikt. Deze drie checks bundelen de belangrijkste algemene adviezen voor recreanten. De exploitant kan de boodschappen verder uitwerken en afstemmen op de kenmerken en risico's van de zwemzone.
Het volgende kader bevat voorbeeldcommunicatie die recreanten rechtstreeks aanspreekt.

CHECK, CHECK, CHECK

CHECK JEZELF

Ga vóór je het water ingaat na of zwemmen voor jou op dat moment een veilige keuze is.

Zwemvaardigheden
Kan je voldoende goed zwemmen en jezelf in geval van nood veilig naar de kant begeven? Houd rekening met je eigen mogelijkheden en met het feit dat zwemmen in open water andere omstandigheden met zich kan meebrengen.

Gezondheid
Voel je je fit en gezond? Zwem niet wanneer je je niet goed voelt of onder invloed bent van alcohol of drugs.

Uitrusting
Heb je aangepaste uitrusting nodig? Denk aan waterschoenen om je voeten te beschermen tegen scherpe objecten, een zwemvest/boei als je niet zeker bent van je zwemvaardigheden of een wetsuit tegen de koude.

CHECK DE ANDER

Zwem bij voorkeur niet alleen. Zorg dat er een zwemvaardige persoon in de buurt is die hulp kan bieden wanneer dat nodig is. Kinderen onder de 10 jaar worden altijd vergezeld door een zwemvaardige volwassene. Weet waar de reddingsboei zich bevindt en bel 112 wanneer iemand in nood is.

CHECK DE OMGEVING

De omstandigheden in en rond het water hebben een belangrijke invloed op de veiligheid. Controleer daarom vóór en tijdens het zwemmen de omgeving en wees je bewust van mogelijke gevaren.

Waterkwaliteit
Wat is de aangegeven waterkwaliteit? Controleer de informatieborden ter plaatse of de website www.kwaliteitzwemwater.be voor actuele informatie over de waterkwaliteit en respecteer waarschuwingen en zwemverboden. Zie je een drijflaag van blauwalgen? Ga niet zwemmen en meld dit aan de exploitant.

Weersomstandigheden
Zijn de weersomstandigheden geschikt? Zwem niet bij onweer, sterke wind of andere gevaarlijke weersomstandigheden.

Diepte, temperatuur en stroming
Wat is de diepte van het water en zijn er sterke stromingen? Kan je verrast worden door plotse temperatuurverschillen? Is deze info weergegeven op het infobord of op de website? Zwem niet in gebieden met sterke stromingen of onbekende dieptes. Duik niet in ondiep water.

Obstakels en toegankelijkheid
Waar kan je veilig het water in en weer uit? Let op zichtbare en onzichtbare obstakels, zoals stenen, takken of afval. Ga rustig het water in en spring of duik niet wanneer je de diepte of de onderwaterbodem niet kent.

Het infobord en de overige communicatie vullen elkaar aan: het infobord geeft recreanten de essentiële en actuele informatie die ze ter plaatse nodig hebben, terwijl andere communicatiekanalen ruimte bieden voor ruimere informatie, sensibilisering en voorbereiding vóór een bezoek aan de zwemzone.

4 NUTTIGE LINKS

> De website van kwaliteitzwemwater biedt een overzicht van locaties waar zwemmen of watersporten mogelijk is en van de actuele waterkwaliteit.

> Meer algemene informatie over zwem- en recreatiewater in Vlaanderen en zwemmen in open water op de website van het Departement Zorg.

> Herbekijk het webinar over de organisatie van een vrije zwemzone en de opmaak van de risicobeoordeling, georganiseerd door het Departement Zorg en de VMM.

> De website van Departement Omgeving biedt meer informatie over de VLAREM II-wijziging rond openwaterzwemmen en de bijbehorende FAQ.

> Sport Vlaanderen geeft meer informatie over zwemmen en recreatie in open water en specifiek over aansprakelijkheid bij vrije zwemzones.

> Meer informatie over het raamcontract van Sport Vlaanderen voor de begeleiding studiewerk openwaterzwemmen.

- Meer informatie over de subsidies openwaterzwemmen van Sport Vlaanderen, enerzijds voor kosten in de studiefase en anderzijds voor kosten in de realisatiefase.
- Enkele interessante links uit Nederland:
- Meer informatie en inspiratie rond zwemveiligheid op de website van het Nederlands Instituut Veiligheid Zwemlocaties (NIVZ).
- Kennisnotitie van het RIVM over de beoordeling van locaties waar regelmatig wordt gezwommen, maar die niet als officiële zwemlocatie zijn aangewezen. Bekijk de Wegwijzer wildzwemmen.
- Informatie van Informatiepunt Leefomgeving (IPLO) over zwemlocaties, veiligheid en waterkwaliteit.
- Nederlandse voorbeelden en hulpmiddelen voor informatieborden aan zwemwaterlocaties.

5 CONTACT

> Departement Zorg: recreatiewater@vlaanderen.be

> De Vlaamse Waterweg (bevaarbare waterlopen): exploitatie@vlaamsewaterweg.be

> De Vlaamse Milieumaatschappij (onbevaarbare waterlopen van categorie 1):

- Antwerpen: beheerwaterlopen.ant@vmm.be
- Limburg: beheerwaterlopen.lim@vmm.be
- Oost-Vlaanderen: beheerwaterlopen.ovl@vmm.be
- Vlaams-Brabant: beheerwaterlopen.vbr@vmm.be
- West-Vlaanderen: beheerwaterlopen.wvl@vmm.be

> De provincie (onbevaarbare waterlopen van categorie 2):

- Antwerpen: diw@provincieantwerpen.be of 03 240 64 61
- Limburg: water@limburg.be of 011 23 73 23
- Oost-Vlaanderen: waterbeleid@oost-vlaanderen.be of 09 267 76 66
- Vlaams-Brabant: waterlopen@vlaamsbrabant.be of 016 26 75 02
- West-Vlaanderen: waterlopen@west-vlaanderen.be of 050 40 33 84

> Agentschap Natuur en Bos: natuurenbos@vlaanderen.be